

πάρα, καὶ σ' αὐτὸ τὸ θυμὸ βγαίνει· ἔξω ἕνας νέος τρόπος καταστροφῆς τῆς πολιτείας ποῦ εἶχε καταδικάσει· νὰ χαθοῦν τέσσερα ἀθῶα.

Ἄς κινηθοῦν μαζί Καπράια καὶ Γοργόνα καὶ ἔς στήσουν φράχτη ἐμπρὸς τοῦ Ἄρνου σου τὸ στόμα ὥστε ποῦ αὐτὸς σ' εἰς κάθε ψυχὴ νὰ πνίξῃ.

Δὲν ἤξερω ἂν εἶναι ἀγριώτερος ὁ Οὐγολίνος ποῦ ἔχει τὰ δόντια μπηγμένα στὸ καύκαλο τοῦ προδότη του, ἢ ὁ Δάντης, ποῦ γιὰ νὰ ἐκδικηθῇ τέσσερα ἀθῶα καταδικάζει σὲ θάνατο ὅλους τοὺς ἀθῶους μὲς ὁλόκληρης πολιτείας, τοὺς πατέρες καὶ τὰ παιδιὰ καὶ τὰ παιδιὰ τῶν παιδιῶν. Βιβλικὴ ὀργή. Πάθη ἄγρια σὲ καιροὺς ἄγριους, ποῦ ἔκαμαν δυνατὴ μία κόλαση ποιητικὴ, ποῦ ἔχει ἀποκάτου τῆς τῆς ἱστορίας.

Ἐδῶ εἶναι ὅλα τρομαχτικὴ ἁρμονία, ὁ ποιητής, ὁ παραστάτης καὶ ὁ θεατής. Ἀμειψιμῶς, διηγητής, θεατής, ποιητής, ὅλοι ἰσόμετροι, συμπληρώνονται καὶ ἐξηγοῦν ἕνας τὸν ἄλλο. Ὅλα ἔχουν ἀναλογίες ποῦ προχωροῦν παραπέρα ἀπὸ τὴν πραγματικότητα· δὲν ὑπάρχει ἀκόμη τὸ σωστὸ ἀνθρώπινο μέτρο, δὲν εἶναι τὸ ἄγαλμα· εἶναι ἡ πυραμίδα, ὁ κολοσσός, τὸ γιγάντιο, ὅπου ἡ πρωτόγονη ἀρχαιότης ἐπαραστάται ἐκείνους τοὺς πρώτους ἀκόμη σκοτεινοὺς τρόπους τῆς συνειδήσεως, ἐκεῖνο τὸ αἰσθημα τοῦ μεγαλείου καὶ τοῦ ἀπείρου, τόσο τρομερώτερο στὴ φαντασία, ὅσο ἦταν λιγώτερο ξάστερο, λιγώτερο ἀκαλυμμένο. Αὐτὸ εἶναι τὸ μυστικὸ στὰ φρενὰ αὐτὰ σχεδιογράφημα τοῦ Δάντη, τόσο φτωχὰ σὲ ξετυλίγματα, τόσο γαμάτα ἰσκιούς καὶ χάσματα, ὥστε ὅσο εἶναι σεμνότερο τὸ περίγραμμά του ὅσο λιγώτερο παίζουν φῶς καὶ σκιά, τόσο γιγαντώνονται οἱ ἀναλογίες καὶ τὰ αἰσθηματά. Συχνὰ μία μόνη εἰκόνα κάνει τὸ θέμα καὶ σ' ἀρπάζει μακριὰ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα ξεπετώντας σε πέρα ἀπὸ τοὺς νόμους τοῦ φυσικοῦ στὰ βασίλεια τοῦ ἀπείρου. Τέτοιο εἶναι τὸ σφύγγισμα τοῦ στόματος στὰ μαλλιά τῆς χαλασμένης κεφαλῆς, καὶ τὸ κίνημα τῆς Καπράιας καὶ τῆς Γοργόνας. Αὐτὸ τὸ σφύγγισμα σὲ τρομάζει, καὶ ὄχι γιὰ τὴν πράξη σὲν αὐτὸ τῆς, ἀλλὰ γιὰ τὴν σου παρουσιάζει ὅλο τὸ πρόσωπο τοῦ Οὐγολίνου καὶ μὲ πιθέματα ἰδεώδη ἀνάλογα μ' ἐκεῖνη τὴν πράξη ἔχεις ἐμπρὸς σου ἀπὸ τώρα τὸ ἄμετρο μέτρος μὲ μίαν ἐκφράση ποῦ βγαίνει ἀπὸ τὰ ὅρια τοῦ φυσικοῦ, βλέπει ὁ νοῦς σου τὸ ἀπείρο. Ὁ ποιητής λέει:

..... Εἶδα
δύο σὲ μιὰ τρύπα παγωμένους, σ' ἕναν τρόπο
ποῦ ἡ μιὰ τῆς ἄλλης κεφαλῆς ἦταν καπέλο.
Κι ὅπως ἕνας ψωμὶ κατατρώγει ἀπὸ πείνα,
ἔτσι ὁ ἀποκαίνις τὰ δόντια εἶχε στὸν ἄλλο,
ἐκεῖ ποῦ τὸ μυαλὸ καὶ ὁ κούτικας συτμίζον.

Ἐδῶ ὑπάρχουν οἱ λεπτότερες τοπογραφικὲς λεπτομέρειες καὶ μὲ ὅρους τεχνικοὺς, καὶ χυδαίους ἀκόμη· καὶ ὅμως ὅλο αὐτὸ εἶναι πεζό, γιὰ τί τίποτε παραπέρα δὲ βλέπεις· τὰ περιγράμματα εἶναι ὀρισμένα, τὸ ἵνδαλμα εἶναι ξάστερο· ἐπειδὴ ὅμως ἐδῶ δὲν ὑπάρχει ἄλλο παρ' αὐτὸ ποῦ ἐκφράζεται, ἡ φαντασία μένει ἀνεργή. Ἡ ποίηση ἀρχίζει, καὶ τὸ ἀνανοεῖσαι ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἐπίσημο καὶ ἐπικόν τόνο τοῦ στίχου, ὅταν

Ἄπὸ τ' ἄγριο φαγὶ ξεσήκωσε τὸ στόμα
αὐτὸς ὁ ἀμειψιμῶς

καὶ πρὶν ἀκόμη νὰ κρῖνῃ, μ' ἕνα μοναχὸ κίνημα ἀναπάντεχο, τρομερὸ καὶ σ' αὐτὸν φυσικώτατο τὸν ἔχεις ὅλον ἐμπρὸς σου, σῶμα καὶ ψυχὴ. Αὕτῃ εἶναι καὶ ἡ ἐντύπωση ποῦ ἀφήνει τὸ

Ἄς κινηθοῦν μαζί Καπράια καὶ Γοργόνα.

Εἶναι ἡ ἰδία ἡ φῆση, ποῦ παραβιάζει τοὺς νόμους τῆς, βγαίνει ἀπὸ τὴν ἀκίνησιν τῆς, ἀποχτάει συνειδήση, ψυχὴ καὶ κίνημα, καὶ τρέχει νὰ παιδέψῃ τὴν ἐνοχὴ πολιτείας. Μία καταστροφὴ τόσο παράξενη, μία τιμωρία τόσο ἀσυνήθιστη σηκώνει στὸ ἴδιον ὕψος καὶ τὸ ἀδίκημα καὶ ποῦ δίνει κολοσσάει ἀναλογίες. Εἶναι ἡ κατατομὴ τοῦ Ἀδελφοῦ· εἶναι ἡ ἐπικὴ ποίηση ἀρχέγονη καὶ ἀμάλανη, ποῦ ἀκόμη δὲν ἐπέρασε μέσα πῆς ἡ κορικὴ καὶ τὸ δῶμα· εἶναι ὁ θεόρατος γρανίτης, ποῦ σὲ σπρώχνει ὀπίσω σατισμένον καὶ τρομασμένον καὶ δὲν πάλιν νὰ χυθῇ μέσα του τὸ σμιλὰρι νὰ ζητήσῃ τὴν φλέβη, νὰ τὸν ξεσαρκώσῃ. Τόλμα ὅμως ὁ Δάντης νὰ βάλῃ τὸ σμιλὰρι καὶ νὰ χαράξῃ τέτοιες γραμμές, τέτοιους σχηματισμοὺς, ποῦ θυμίζουν τοὺς βαθύτερους δραματικούς συνδυασμούς καὶ γεννοῦν τὰς ὑψηλότερες λυρικές ἐντύψεις. Μὲς στὴ μέση μιὰς φύσης γιγάντιας καὶ μονότονης φαίνεται ὅλη ἡ ποικιλία καὶ ὁ πόλεμος τῶν στοιχείων, μία σκηνὴ τῆς ζωῆς ἀδραγμένη σ' ἑπὶ ἔχει τρυφερώτερο καὶ ἀνθρωπινώτερο. Ὁ Οὐγολίνος ἀπάνου στὸ στυλοπόδι τοῦ μέσα στὴν Κόλαση ἔχει τὸ πρόσωπο πληγμένο ἀπὸ τὴν αἰωνιότητα, μὲ πιθέματα στερεωμένα, εἶναι τὸ ἄγαλμα τοῦ μίσους, ἑνὸς μίσους ποῦ εἶναι αἰώνιο, ἀνικανοποίητο, ἀπείρο σὰν τὸν ἀμέτρητο βράχο, ἀπλησίαστο γιὰ τὴ φαντασία. Ἐξάρνα ὅμως ὁ Οὐγολίνος γίνεται ἄνθρωπος, καὶ τὰ δάκρυα προβάλλουν στὰ μάτια του, καὶ τὰ χέρια συνοδεύουν τὰ λόγια μὲ σχήματα, καὶ τὰ διαφορετικώτερα αἰσθηματά παρουσιάζονται σὲ κινούμενο πρόσωπο. Ἐξαντρίνεν ἄνθρωπος, εἶναι ἕνας παπῆρας ἀνέμεσα στὰ παιδιὰ του. Ἐδῶ παρουσιάζεται μία δραματικὴ θέσις μὲ λεπτότατες βαθμολογίες, ποῦ ὁ νοῦς τὴν εἶδε στὰ βάθη τῆς. Εἶναι ἕνα crescendo ποῦ σὲ παίρνει ἀπὸ τὸ πάθος στὸ σπαραγμὸ, καὶ ἀπὸ τὸ σπαραγμὸ στὴν ἀπελπισία, στὸ θάνατο τῆς ψυχῆς, σὲν ἀνθρώπινο ξεπεσμό, σ' ἐκεῖνο ποῦ ὄν πεῦ μὲ τὰ μάτια ἀγριωμένα ξαναπαίρνει τὸ καύκαλο μὲ τὰ δόντια καὶ γίνεται πάλι ἀκίνητο σ' ἐκεῖνη τὴν αἰωνιότητα τοῦ μίσους. Καὶ ὅλες αὐτὲς αἱ βαθμολογίες προβάλλουν ἔξω μὲ τὸ στόμα τῶν παιδιῶν. Εἶναι αὐτοὶ οἱ φονιάδες τοῦ πατέρα· κάθε λόγος τους εἶναι μία μαχαίρα, καὶ δὲν τὸ ἀνανοεῖσαι, καὶ τὸν ἀγαποῦν τόσο! Ἡ ἀθώότητά τους, ἡ ἀγάπη τους εἶναι τόσα μαρτύρια γιὰ τὸν πατέρα, καὶ τοῦ ραγίζον τὴν καρδιά καὶ τὸν καταντοῦν ἕνα θεριό, ὅπως εἶναι ἐκεῖ πάλιν στὸ στυλοπόδι τοῦ μέσα στὴν Κόλαση. Ἡ πατρικὴ του ἀγάπη καὶ σπλαχνισμὸς καταντοῦν θηριωδία καὶ λύσσα, τὰ δάκρυα καταντοῦν δαγκάματα, μὲ ἀπείρον τρόπο καὶ φρίκη ἐκείνων ποῦ τὸν βλέπουν. Τὸ ἴδιο αἰσθημα κυβεῖ τὸ Δάντη. Εἶναι ἀγριωμένος καὶ αὐτός· θαρρεῖς σχεδὸν ποῦ ἂν τοὺς εἶχε ἐμπρὸς του, θὰ τοὺς ἐπαίρνε μὲ τὰς δαγκασίαις αὐτοῦς τοὺς Πιζάνους, τὸ ξεντρόπιασμα τῶν ἀνθρώπων.

Νὰ ρίξῃς ἀνάμεσα σὲ νοήματα τόσο ἄγρια μορφὲς καὶ θέσεις τόσο τρυφερὲς καὶ ἀγαπητὲς καὶ τρισεύγενες, νὰ διατηρήσῃς τὴν ἐνότητα τῆς ἰδέας καὶ τοῦ σχεδίου καὶ τοῦ χρωματισμοῦ σὲ τόσο ποικιλία βαθμολογίας, νὰ κρούσῃς τόσες χορδὲς δίχως ὁ ἀρχικός σκοπὸς νὰ λησμονηθῇ, μάλιστα νὰ κάμῃς τὰ διάφορα νὰ μᾶς ξαναφέρουν σὲν ἴδιο σκοπὸ, νὰ φαντασθῇς ἐξάρνα σκηνικὲς εἰκόνες, ἀσυνήθιστες, ἀναπάντεχες, λυπηρὲς, καὶ νὰ τὴν γεμίσεις σκοτάδια, σιωπὴ, ἀπελπισία, μονοτονία, νὰ θέσῃς σιμὰ σὲ τὴν ἐνότητα ἀντίθετες τόσο ἀληθινές, τόσο φυσικές, τόσο ἐνδόμυχες, νὰ σπρώξῃς τὰς εἰκόνες καὶ τὰ αἰσθηματά πρὸς τὴ μεγαλοπρέπεια, τὴν ἀγριότητα

καὶ τὸ ὕψος, καὶ μὲ τέτοιο συγκέραςμα χρωμάτων, μὲ τόσο λεπτότητα βαθμολογίας, μὲ τόσο ἀπλαστο τὸ ξεχείλισμα τῆς ἀνθρώπινης φύσης, ὥστε τίποτε νὰ μὴ σοῦ φαίνεται τεχνητὸ καὶ ὑπερβολικὸ, ὅλα μάλιστα νὰ σοῦ φαίνονται φυσικά, ὁλοστότερα, ἀπαραίτητα, καὶ νὰ μένης βαθυά χτυπημένος στὴν ἀνθρώπινη φύση σου, αὐτὰ εἶναι τῆς τέχνης τὰ θαύματα.

Μετάφραση ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΛΟΣΙΓΟΥΡΟΥ

ΤΟ ΚΡΥΦΟ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Μέσα στὸν τάφο μας εἶναι βαλμένο τῆς ζωῆς τὸ μυστικόν· Ὁ τι δὲν ὑπάρχει πιά, τέτοιο γίνηκε, γιὰ τί τέτοιο ἦτονε· Καὶ τῶν δυνάμεων δυνάμεις τὸ γραμμένο μηδενικόν, εἶναι τέτοιο γινώσκον γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τῶν.

Ἡ Πλάνη Συμπαντοπλάστρα, πλάσμα μας προγονικόν· Γιατί, ἀπὸ τὴν ἀβυσσὸς καὶ ἡ λάμψη σου ξεσπῶνε, Ἀπ' τὴν ἀθανασία μας πῆγε καὶ μᾶς ξεσπῶνε; Μέσα στὸν τάφο μας εἶναι βαλμένο τῆς ζωῆς τὸ μυστικόν.

Μία μεταμόρφωσή σου σπᾷ τὰ δὲν ἡ ἄλλη πύχτις· Ἀθρόπους, χτήνη καὶ θεούς, καὶ κόσμος μυθικόν. Στους αἰῶνες ποῦ τὴν ἀνέστη δυνάμεις καὶ ξαναπαίρνεις τὸ [νοήτιον],

Ὁ τι δὲν ὑπάρχει πιά, τέτοιο γίνηκε, γιὰ τί τέτοιο ἦτονε

Τὴν ἐποχὴν καὶ τοὺς καιροὺς προφταίνοντας τὸ λογικόν, Σὲ βάρβαρους, σὲ φημιστές, ἀπ' τὴν ταχὺ φυγὴ τῶν, Κατανοεῖ ἀναισθησιὰ τὸ ἴδιο τοῦ πῶς ἦτονε, Καὶ τῶν δυνάμεων δυνάμεις τὸ γραμμένο μηδενικόν.

Βέβαια χωρὶς εἰς ποῦ τίποτε δὲν εἶσαι, τίποτε δὲ θὰ [γλύτωνε]

Ἀγάπη, κακουργήματα, χάρες, φαρμάκι ἢ γλυκὸ. Τῆς ψῆς ἀκόμη δημιουργίας σου τὸ ξωριατὸ ἰδανικόν, εἶναι τέτοιο γινώσκον γιὰ τὴν ὑπαρξὴ τῶν.

Ἀπράχτος μὴ στέκεσαι μπροστὰ σὲ κάθε μυστικόν, Ἀθροῦσαι Μάθε νὰ ξεψυχᾷς ἂν ἡ ψυχὴ σου ἦτονε. Καὶ μέσ' τῇ γῇ τοῦ τάφου σου ποῦ δὲ χωρεῖ μηδενικόν, Ψάξε νὰ βρῇς, Κλοτσῶντας τὰ μυστήρια στὴν ψέφτραν ὑπαρξὴ τῶν, Τὸ κρυπτό τῆς ζωῆς.

N. M. ΓΙΑΝΝΙΝΟΣ

Κατὰ Leconte de Lisle 20 Ἰουνίου 1905—Παρίσι.
Ποιήματα Τραγικά.

ΖΩΓΡΑΦΕΙΟΣ ΑΜΟΥΣΙΑ

Ὁ Κίλδος καὶ ὁ Σολωμὸς ψυχοποιοὶ μεγάλοι καὶ οἱ δύο περιφρόνησαν τῆς γλώσσης μας τὰ κάλλη· ἀλλὰ ἰδοὺ πλούσιαι πτωχὰ ἐνδεδυμένοι δὲν εἶναι δι' αἰώνιον ζωὴν προωρισμένοι.

Τοὺς στίχους αὐτοὺς τοῦ Σούτσου δὲν εἶναι καὶ πολὺς καιρὸς ποῦ τοὺς γνῶρισα. Τοὺς γνῶρισα δηλ. ἀπὸ ἕνα δημοτικιστὴς καὶ ὕστερα. Ὅταν τοὺς πρωτοδιάβασα γέλασα. Γιατί τί τὰ θέλετε· ὁλωνῶν κριτὴς εἶναι ὁ καιρὸς καὶ ὁ καιρὸς μοῦδειξε καὶ μέγα πόσο γελοῖοι ἦσαν αὐτοὶ οἱ στίχοι.

Ὅταν τοὺς ἐδιάβασα δηλαδὴ ἤμουν σὲ θέσις νὰ ξέρω ἂν οἱ ἰδέες τοῦ Σούτσου ἦσαν προωρισμένες γιὰ τὴν αἰώνια ζωὴ ἢ τοῦ Σολωμοῦ. Νὰ σὰς πῶ τὸ παραδέχομαι πῶς—κατὰ τὴν θρησκευτικὴν ἐκφράση ὅμως—γιὰ τὴν αἰώνια ζωὴ ἦσαν οἱ στίχοι τοῦ Σούτσου· Βαλαωρίτης καὶ οἱ ἄλλοι ἀθάνατοι τραγουδιστάδες τῆς Ἐφτάνης συμπληρώναν τὸ ἔργο τοῦ μεγάλου των δασκάλου, πῶς ἀντίο πιά, ἡ καθαρεύουσα δὲν εἶναι γιὰ ποίηση. Ὁ κ. Βικέλας στὸ μικρὸ πρόλογο τῆς μετάφρασης τοῦ «Ἐμπορίου τῆς